

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Czubik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Przysławski

Marek Sławomir Molczyk (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa M. O.

przeciwko D. D.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 19 lutego 2025 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego w Bytomiu z 30 maja 2006 r., sygn. VII Nc 2397/06

1. uchyla w całości zaskarżony nakaz zapłaty i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Bytomiu;

2. znosi wzajemnie koszty postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną.

[SOP]

UZASADNIENIE

Pismem z ... marca 2024 r. Prokurator Generalny wywiódł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego w Bytomiu z 30 maja 2006 r., VII Nc 2397/06, w sprawie z powództwa M. O. przeciwko D. D. – o zapłatę.

Działając na podstawie art. 89 § 1 i § 2 w zw. z art. 115 § 1 i § 1a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1093 ze zm.; dalej jako: „ustawa o SN”), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, w szczególności poprzez budowanie zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, które polega m.in. na tym, że organ władzy publicznej (którym jest również sąd), działa na podstawie i w granicach prawa i w poszanowaniu dla niego, a więc nie narusza go w sposób rażący, a nadto uwzględnia zasady konstytucyjne, w tym – mającą istotne znaczenie w sprawie objętej niniejszą skargą nadzwyczajną – zasadę ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi (art. 76 Konstytucji RP), zasadę prawa do rzetelnej procedury sądowej (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) oraz zasadę sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP), Prokurator Generalny zaskarżył ww. nakaz zapłaty – w całości.

Na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 ustawy o SN zaskarżonemu orzeczeniu Prokurator Generalny zarzucił:

I. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 21, art. 64 ust. 1 i art. 76 oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, takich jak prawo do własności oraz ochrona konsumenta jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą, przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi oraz zasady praworządności, sprawiedliwości proceduralnej, a także prawa do rzetelnej procedury, poprzez orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla wierzytelności wynikającej z umowy pożyczki zawartej przez pozwanego z M. O., prowadzącym działalność gospodarczą jako Firma [...], bez uwzględnienia okoliczności, że weksel, na którym oparto roszczenie, służył zabezpieczeniu wierzytelności konsumenckiej, a więc bez uwzględnienia konsumenckiego charakteru rozpoznawanej sprawy i bez zbadania przez Sąd z urzędu potencjalnie

nieuczciwego charakteru zapisów umowy, z której wynikało zobowiązanie w sytuacji, gdy zawarte w niej zapisy odnoszące się do rażąco wygórowanego oprocentowania pożyczki były na poziomie zabronionym przez prawo, co w sposób istotny naruszało równowagę kontraktową na niekorzyść pozwanego konsumenta, co implikowało obowiązek zbadania przez Sąd jej postanowień w kontekście zgodności z art. 385¹ k.c. (w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania orzeczenia) i winno skutkować, zgodnie z art. 486 § 1 k.p.c., skierowaniem sprawy do rozpoznania w postępowaniu zwyczajnym, a zaniechanie powyższego skutkowało bezpodstawnym wzbogaceniem się powoda i naruszało prawo do własności pozwanego jako konsumenta, godziło w prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami określonymi przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP jako sprawiedliwości proceduralnej mającej zapewnić pozwanemu rzetelność prawa do sądu oraz pozbawiło pozwanego skutecznej ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi wynikającej z art. 7 ust. 1 Dyrektywy Rady nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. o nieuczciwych warunkach w umowach konsumenckich (Dz.U.UE.L.1993.95.29);

II. rażące naruszenie:

1. prawa procesowego pod postacią art. 486 § 1 w zw. z art. 485 § 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania orzeczenia) poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, skutkujące wydaniem nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla uwzględniającym w całości powództwo o zapłatę, w sytuacji gdy z ustalonych w sprawie okoliczności wynikało jednoznacznie, iż weksel *in blanco* będący podstawą dochodzonego w sprawie roszczenia był pochodną zawartej przez pozwanego umowy o charakterze konsumenckim i ją zabezpieczał, zaś sama treść weksla nasuwała w związku z tym uzasadnione wątpliwości, czy kwota wykupu weksla objęta żądaniem pozwu nie była wynikiem zastosowania przez powoda zapisów sprzecznych z ustawą lub zasadami współżycia społecznego bądź klauzul abuzywnych, a także była nieprawidłowa wobec zaistnienia sankcji kredytu darmowego, określonej w art. 15 ustawy z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. 2001 Nr 10, poz. 1081 ze zm.) – co implikowało obowiązek Sądu zbadania jej postanowień celem ustalenia, czy dochodzone roszczenie jest zasadne i czy nie doszło do naruszenia przepisów chroniących pozwanego jako

konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, a w konsekwencji do stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty i konieczności skierowania sprawy do postępowania zwykłego;

2. prawa materialnego, tj. art. 353¹ w zw. z art. 58 § 1 i § 3 w zw. z art. 22¹ i art. 385¹ § 1 k.c., przez niewłaściwe zastosowanie polegające na wadliwym uznaniu, że umowa pożyczki zawarta 1 kwietnia 2005 r., w której pożyczkobiorca zobowiązał się do zapłaty odsetek w wysokości 13% miesięcznie z tytułu nieterminowej spłaty pożyczki w kwocie 3 000 zł oraz zapłaty kwoty 3 390 zł w 1 racie w wysokości 3 390 zł od dnia 1 maja 2005 r. do dnia 1 maja 2005 r. oraz „opłaty pożyczki” w kwocie 390 zł jest w całości ważna jako zgodna z zasadą swobody umów, podczas gdy jej treść i cel, z uwagi na regulacje dotyczące zastrzeżenia wynagrodzenia oraz wysokości odsetek są sprzeczne z celem i naturą umowy pożyczki, a także są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, co powoduje, że w opisanym zakresie umowa ta jest nieważna w rozumieniu art. 58 § 1 i 2 w zw. z § 3 k.c., jako kształtująca prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy i nie wiąże konsumenta;

3. prawa materialnego, tj. art. 5 i art. 48 pkt 2 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe (t.j. Dz.U. 2022, poz. 282) w zw. z § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 października 2005 r. w sprawie określenia wysokości odsetek ustawowych (Dz.U. 2005 Nr 201, poz. 1662) w zw. z art. 58 § 1 i § 3 k.c. w brzmieniu obowiązującym na dzień orzekania, przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe niezastosowanie, poprzez wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, podczas gdy istniały wątpliwości co do treści przedłożonego przez powoda weksla, albowiem zawarta w nim klauzula „wraz z umownymi odsetkami w wysokości trzynastu procent w stosunku miesięcznym liczonymi od dnia 2 lutego 2006 roku” winna być uznana za nienapisaną, bo wystawca może zastrzec oprocentowanie sumy wekslowej jedynie w wekslu płatnym za okazaniem lub w pewien czas po okazaniu, a nadto z uwagi na to, że był to weksel wystawiony i płatny w Polsce, w przypadku zwłoki w zapłacie wierzyciel mógł domagać się odsetek ustawowych od dnia płatności, tj. 11,5 % w stosunku rocznym, a nie żądanych i zasądzonych w wysokości – 13 % miesięcznie, przy czym dodatkowo taka zastrzeżona wysokość odsetek, w przypadku zwłoki w zapłacie kwoty wynikającej z udzielonej pozwanemu

pożyczki, miała charakter lichwiarski, sprzeczny z celem i naturą umowy pożyczki, a także z zasadami współżycia społecznego i w tym zakresie również była nieważna na zasadzie art. 58 § 1 w zw. z § 3 k.c., jako sprzeczna z ustawą.

W oparciu o powyższe zarzuty – rozwinięte w obszernym uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej – Prokurator Generalny, działając na zasadzie art. 91 § 1 i art. 95 pkt 1 ustawy o SN, wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Bytomiu z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

Ponadto Prokurator Generalny wniósł o rozpoznanie sprawy przez Izbę Cywilną Sądu Najwyższego.

Jak wskazał Prokurator Generalny, pozwem z ... maja 2006 r. (data wpływu do Sądu) M. O., prowadzący działalność gospodarczą pod nazwą Firma [...], wystąpił do Sądu Rejonowego w Bytomiu o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym z weksla, domagając się zasądzenia od pozwanego D. D. kwoty 7 511,29 zł z odsetkami umownymi w wysokości 13% w skali miesiąca od dnia 2 lutego 2006 r. do dnia zapłaty oraz kosztami procesu według norm przepisanych.

Z uzasadnienia pozwu i dołączonych do niego dokumentów wynika, że 1 kwietnia 2005 r. D. D. zawarł z przedsiębiorcą M. O. umowę o pożyczkę gotówkową na następujących warunkach: kwota pożyczki wynosiła 3 000 zł, należność określona jako „opłata pożyczki” – 390 zł. Pożyczkobiorca zobowiązał się do spłaty całości zadłużenia w kwocie 3 390 zł do 1 maja 2005 r. Pożyczkobiorca podpisem potwierdził, że kwotę pożyczki otrzymał i zobowiązuje się do jej spłaty wraz z opłatą pożyczki w terminach i ratach określonych umową, zgodnie z harmonogramem spłat, stanowiącym integralną część umowy, bez względu na fakt, w jaki sposób pożyczkę wykorzystał. Umowa stanowiła nadto, że wszelkie kwestie dotyczące zaprzestania spłaty pożyczki są uregulowane w pkt. 5 regulaminu pożyczek gotówkowych, stanowiącego integralną część umowy. Umowa przewidywała także, że odsetki umowne z tytułu nieterminowej spłaty wynoszą 13% w stosunku miesięcznym od sumy kwoty pożyczki i opłaty pożyczki i są liczone z góry za każdy dzień zwłoki.

Strony umowy pożyczki zawarły także 1 kwietnia 2005 r. porozumienie wekslowe, na mocy którego dłużnik D. D. zobowiązał się wystawić i pozostawić do

dyspozycji wierzyciela M. O. *solą* weksel *in blanco*. Weksel miał zostać wystawiony na zabezpieczenie praw wierzyciela wynikających z umowy pożyczki gotówkowej z 1 kwietnia 2005 r. Wierzyciel uzyskiwał prawo do uzupełnienia weksla brakującymi elementami jego treści w następujący sposób: jako sumę wekslową wierzyciel miał prawo wpisać kwotę przysługującej mu wierzytelności wynikającej z zawartej pożyczki gotówkowej z 1 kwietnia 2005 r., na którą składała się kwota pożyczki, opłata pożyczki, odsetki karne oraz koszty korespondencji spowodowane naruszeniem umowy przez dłużnika – wystawcę weksla. W pozostałym zakresie wierzyciel mógł uzupełnić weksel wedle swego uznania. Odsetki z tytułu niewykupienia weksla wynosić miały 13% w skali miesiąca, liczone z góry od kwoty wekslowej, poczynwszy od dnia następującego po dniu, w którym weksel miał być wykupiony.

Pismem z 10 maja 2005 r. M. O. poinformował D. D., że ten zalega ze spłatą rat pożyczki. Na dzień 10 maja 2005 r. zaległość ta wraz z odsetkami za zwłokę wynosiła 3 546,19 zł. M. O. wezwał do wpłacenia tej kwoty w terminie 7 dni od dnia wystawienia wezwania wraz z odsetkami należnymi na dzień zapłaty. W wezwaniu wskazano, że w przypadku braku wpłaty zaległości nastąpi wypowiedzenie umowy o pożyczkę, a następnie Firma [...] zgodnie z regulaminem pożyczki „zrealizuje umowę przewłaszczenia” i skieruje sprawę na drogę sądową. D. D. odebrał wezwanie osobiście.

Pismem z 27 maja 2005 r. M. O. wypowiedział umowę o pożyczkę i wezwał D. D. do zapłaty kwoty 3 805,68 zł.

Pismem z 24 stycznia 2006 r. M. O. ponownie wezwał pozwanego do zapłaty i zawiadomił o wypełnieniu weksla, wskazując, że wysokość zadłużenia na ten dzień wynosi 7 511,29 zł, na co składa się: pożyczka 3 000 zł, opłata pożyczki 390 zł, odsetki zapadłe za zwłokę 4 026,30 zł, koszty upomnień 80 zł, opłata/koszty kuriera/przedstawiciela 15 zł.

M. O. wypełnił weksel *in blanco*, nadając mu treść: „B., dnia 1 kwietnia 2005 r. Na 7511,29. 1 lutego 2006 r. zapłacę bez protestu za ten *solą* weksel na zlecenie M. O. sumę siedem tysięcy pięćset jedenaście złotych 29/100 wraz z umownymi odsetkami w wysokości trzynastu procent w skali miesiąca, liczonymi od dnia 2 lutego 2006 r. Płatny M. O., Firma [...]”.

Nakazem zapłaty z 30 maja 2006 r., VII Nc 2397/06, Sąd Rejonowy w Bytomiu nakazał pozwanemu D. D., aby zapłacił powodowi kwotę 7 511,29 zł z umownymi odsetkami w wysokości 13% miesięcznie od dnia 2 lutego 2006 r. oraz kwotę 300 zł tytułem kosztów procesu w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu albo wniośł w tymże terminie zarzuty.

D. D. odebrał odpis nakazu zapłaty 1 czerwca 2006 r. i nie wniośł od niego zarzutów. Nakaz zapłaty stał się prawomocny 17 czerwca 2006 r.

Obecnie Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w C. W. K. prowadzi przeciwko pozwanemu, pod sygn. akt [...], na podstawie tytułu wykonawczego – zaskarżonego nakazu zapłaty, postępowanie egzekucyjne. Według stanu na dzień 28 lutego 2024 r. należność wynosiła 165 153,96 zł, z czego pobrano już kwotę 15 257,44 zł (w tym 13 295,09 zł tytułem odsetek, a 1 962,35 zł tytułem kosztów egzekucji), zaś do pobrania zostało 149 896,52 zł, co razem z opłatą stosunkową daje kwotę do zapłaty wynoszącą 172 421,57 zł.

Pismem z 15 maja 2024 r. odpowiedź na skargę nadzwyczajną złożył powód, reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika. Powód wniośł o: 1) oddalenie skargi nadzwyczajnej, 2) zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów niniejszego postępowania z uwzględnieniem kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych z uwzględnieniem kwoty 17 zł tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną wskazano m.in., że jej uwzględnienie sprawi, iż równowaga w stosunkach społecznych zostanie zachwiana z uwagi na faworyzujące działanie na korzyść konsumenta. Ponadto spowoduje naruszenie w sprawie zasady proporcjonalności, poprzez udzielenie nadmiernej ochrony pozwanemu, co zniweczy zasadę sprawiedliwości społecznej. To powód, będący przedsiębiorcą, został obarczony w przeszłości wszelkimi negatywnymi konsekwencjami potencjalnych nieprawidłowości, jakie zostały popełnione przy wydaniu orzeczenia w sprawie, a kolejno na etapie jego egzekwowania, podczas gdy czynności te były realizowane przez państwowe organy sądowe w oparciu o ówczesnie obowiązujące normy prawne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna zasługuje na uwzględnienie, albowiem zaskarżone orzeczenie, tj. prawomocny nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym z 30 maja 2006 r., VII Nc 2397/06, wydany przez Sąd Rejonowy w Bytomiu nie odpowiada prawu.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że niezasadne jest żądanie Prokuratora Generalnego by niniejszą sprawę rozpoznała Izba Cywilna Sądu Najwyższego. Zgodnie z art. 26 § 1 pkt 1 ustawy o SN, rozpoznawanie skarg nadzwyczajnych należy do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych. Podane na s. 45-46 skargi nadzwyczajnej orzecznictwo sądów międzynarodowych nie doprowadziło do derogowania ww. regulacji. Przepis obowiązuje, co przesądza o kompetencji Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego do rozpoznania skargi nadzwyczajnej.

Jednocześnie podnieść trzeba, że jest pewną osobliwością argumentacji Prokuratora Generalnego kontestowanie legitymacji Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych SN do rozpoznania skargi nadzwyczajnej, przy jednoczesnym wielokrotnym odwoływaniu się w treści wniesionego środka zaskarżenia do orzecznictwa tej Izby. Przykładowo, na s. 25 skargi powołano 7 orzeczeń Sądu Najwyższego wydanych w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych.

Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy o SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: 1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub 2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub 3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego – a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji RP. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady

sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19; wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20). Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dają się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi (por. wyrok Sądu Najwyższego z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 146/21).

W piśmiennictwie zauważa się, że z formalnego punktu widzenia skarga nadzwyczajna należy do nadzwyczajnych środków zaskarżenia o złożonym charakterze (T. Ereciński, K. Weitz, Skarga nadzwyczajna w sprawach cywilnych, Przegląd Sądowy 2019 r., Nr 2, s. 8). Formalnoprawna analiza skargi nadzwyczajnej wniesionej w niniejszej sprawie prowadzi do wniosku, że skarga jest dopuszczalna, co otwiera możliwość jej merytorycznego rozpoznania.

Przechodząc do zasadniczych rozważań Sąd Najwyższy wskazuje, że konfrontacja zaskarżonego nakazu zapłaty z zarzutami skargi nadzwyczajnej, a przyjmując szerszą perspektywę – ze standardami nie tylko demokratycznego państwa prawnego, ale nawet państwa w najogólniejszym ujęciu cywilizowanego, musi prowadzić do wniosku o bezprawnym charakterze wydanego przez Sąd Rejonowy w Bytomiu orzeczenia. Stopień szkodliwości społecznej skutków, jakie wytworzone zostały w związku z wydaniem i uprawomocnieniem się spornego nakazu zapłaty, pozwala jednoznacznie stwierdzić jak ważną instytucją dla obrotu prawnego jest skarga nadzwyczajna (art. 89 i n. ustawy o SN). Z umowy pożyczki z 1 kwietnia 2005 r. (k. 3 akt sprawy VII Nc 2397/06) wynika, że kwota pożyczki opiewała na sumę 3 000 zł. Tymczasem, jak podano na s. 9 skargi nadzwyczajnej, według stanu na dzień 28 lutego 2024 r. należność wynosiła 165 153,96 zł, z czego pobrano już kwotę 15 257,44 zł (w tym 13 295,09 zł tytułem odsetek, a 1 962,35 zł tytułem kosztów egzekucji), zaś do pobrania zostało 149 896,52 zł, co razem z opłatą stosunkową daje kwotę do zapłaty wynoszącą 172 421,57 zł.

Powyższe świadczy jednoznacznie, że gdyby nie skarga nadzwyczajna w zasadzie nie byłoby możliwości uchylecia orzeczenia, którego skutki społeczne są

nie do zaakceptowania. W niniejszej sprawie bez wątpienia mamy do czynienia z tzw. lichwą. Nie sposób zgodzić się z poglądem pełnomocnika powoda, że to pozwany naruszył zasady współżycia społecznego, bowiem zaciągał kolejne zobowiązania na cele konsumpcyjne, wpadając w spiralę zadłużenia (s. 8-9 odpowiedzi na skargę nadzwyczajną). O nieprofesjonalnym sporządzeniu odpowiedzi na skargę nadzwyczajną świadczy wielokrotne zamienne posługiwanie się kategoriami „pozwany” i „pozwana”, co sprawia wrażenie prostego przekopiowania pisma z innego postępowania.

W sprawie nie zostało sporządzone uzasadnienie zaskarżonego nakazu zapłaty. Uniemożliwia to poznanie motywów wydania tego orzeczenia przez Sąd Rejonowy w Bytomiu.

Bezspornie rację ma Prokurator Generalny zarzucając naruszenie w sprawie art. 76 Konstytucji RP. Zgodnie z tym przepisem, władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Zakres tej ochrony określa ustawa. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, nie ma wątpliwości, że art. 76 ustawy zasadniczej wyraża zasadę konstytucyjną zobowiązującą organy państwa – w tym również sądy powszechne – do podejmowania działań w celu ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; z 13 września 2005 r., K 38/04; z 17 maja 2006 r., K 33/05; z 13 września 2011 r., K 8/09). Pożyczkę zaciągnięto w Firmie [...], której działalność orientowała się wokół udzielania drobnych pożyczek osobom fizycznym. Zgodnie z art. 22¹ k.c. w brzmieniu z daty zawarcia umowy i późniejszego wydania nakazu zapłaty, za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Nie budzi wątpliwości, że zawierając umowę D. D. działał jako konsument. Słusznie wskazuje więc skarżący Prokurator Generalny, że konsumencki status pozwanego obligował Sąd Rejonowy do wnikliwej kontroli weksla wystawionego jako zabezpieczenie wykonania umowy pożyczki, jak również zbadania z urzędu potencjalnie nieuczciwych warunków stosunku podstawowego.

Zgodnie z art. 485 k.p.c. w brzmieniu z daty wydania zaskarżonego nakazu zapłaty, sąd wydaje nakaz zapłaty, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego albo świadczenia innych rzeczy zamiennych, a okoliczności uzasadniające dochodzone żądanie są udowodnione dołączonym do pozwu: 1) dokumentem urzędowym, 2) zaakceptowanym przez dłużnika rachunkiem, 3) wezwaniem dłużnika do zapłaty i pisemnym oświadczeniem dłużnika o uznaniu długu, 4) zaakceptowanym przez dłużnika żądaniem zapłaty, zwróconym przez bank i nie zapłaconym z powodu braku środków na rachunku bankowym (§ 1); sąd wydaje również nakaz zapłaty przeciwko zobowiązanemu z weksła, czeku, warrantu lub rewersu należycie wypełnionego, których prawdziwość i treść nie nasuwają wątpliwości. W razie przejścia na powoda praw z weksła, z czeku, z warrantu lub z rewersu, do wydania nakazu niezbędne jest przedstawienie dokumentów do uzasadnienia roszczenia, o ile przejście tych praw na powoda nie wynika bezpośrednio z weksła, z czeku, z warrantu lub z rewersu (§ 2). W myśl art. 486 § 1 k.p.c. w brzmieniu z daty wydania zakwestionowanego orzeczenia, w razie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty, przewodniczący wyznacza rozprawę, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym.

W ocenie Sądu Najwyższego, powyższe przepisy dawały Sądowi Rejonowemu podstawę do skierowania sprawy do rozpoznania w trybie zwykłym. Sąd nie skorzystał z tej możliwości, wydając zamiast tego nakaz zapłaty, w ramach którego ustalono odsetki umowne w wysokości 13% miesięcznie (a więc zasadniczo 156% w skali roku). Tymczasem powinnością Sądu było skonstatowanie, że rozpatrywane zobowiązanie naruszać może choćby art. 353¹ k.c., zgodnie z którym strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. W odniesieniu do odsetek wynikających z umowy pożyczki, Sąd Najwyższy w wyroku z 23 czerwca 2005 r., II CK 742/04, wskazał: „umowa pożyczki ze swej natury służy przede wszystkim interesowi pożyczkobiorcy, ale może także pożyczkodawcy zapewniać wymierne korzyści, z reguły w postaci odsetkowej. Umowa w tym względzie nie może być wolna od oceny z zastosowaniem kryteriów, o których mowa w art. 353¹ k.c. W przeciwnym wypadku mogłoby to bowiem oznaczać – w skrajnych sytuacjach – przyzwolenie

na wypaczenie sensu umowy w aspekcie charakteru stosunku prawnego tą umową ukształtowanego, zarówno z punktu widzenia zasady ograniczenia swobody kontraktowej, jak i granic wykonywania prawa podmiotowego. W wyroku z 27 lipca 2000 r., IV CKN 85/00, Sąd Najwyższy przyjął, iż zastrzeżenie w umowie pożyczki między osobami fizycznymi odsetek w wysokości nadmiernej, niemającej uzasadnienia ani w wysokości inflacji ani w zyskach osiągniętych w ramach normalnej, rzetelnie prowadzonej działalności gospodarczej może być sprzeczne z zasadami współżycia społecznego”.

Raz jeszcze podkreślić należy, że obowiązkiem Sądu Rejonowego było dokonanie kontroli weksla wystawionego jako zabezpieczenie wykonania umowy pożyczki, jak również zbadanie z urzędu potencjalnie nieuczciwych warunków stosunku podstawowego. Biorąc pod uwagę zastrzeżone odsetki umowne z tytułu nieterminowej spłaty (13% w skali miesiąca) – nieuczciwość warunków umowy pożyczki widoczna była *prima facie*.

Sąd Najwyższy w składzie orzekającym stwierdza, że w niniejszej sprawie lichwiarskie odsetki wynikające z przedłożonego weksla (a wcześniej – umowy pożyczki) naruszyły w sposób jednoznaczny zasady współżycia społecznego. Doszło więc do naruszenia art. 353¹ k.c., a także – art. 58 k.c. W tych warunkach zasadnym było skierowanie sprawy do rozpoznania w trybie zwykłym, czego Sąd Rejonowy nie uczynił – w praktyce naruszając prawo, w tym konstytucyjne zasady prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) czy ochrony konsumentów (art. 76 Konstytucji RP).

Uznanie zasadności zarzutów dotyczących naruszenia ww. reguł konstytucyjnych oraz wskazanych przepisów prawa, czyni zbędnym odnoszenie się przez Sąd Najwyższy do pozostałych zarzutów skargi nadzwyczajnej. Ponownie rozpatrując powództwo, Sąd Rejonowy dokona jego wszechstronnej analizy, biorąc pod uwagę relewantne przepisy prawa materialnego i procesowego oraz poglądy Sądu Najwyższego wyrażone powyżej.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 ustawy o SN, uchylił w całości nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego w Bytomiu z 30 maja 2006 r., VII Nc 2397/06, i sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania. O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania

wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 ustawy o SN.

D.Z.

[r.g.]